

CAPUT XIX.

Iosaphat ex infelicio prelio reversus, a Iehu propheta correptus de prestito auxilio Achab, constitutus a se iudices admonet de servanda iustitia, sacerdotes & levitas de promovendo cultu divino, populoque recte instituendo.

Eodem
ann. 3107.

1. **R**eversus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice in Ierusalem.

2. Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungaris, & idcirco iram quidem Domini merebaris:

3. sed bona opera inventa sunt in te, & quod abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4. Habitavit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5. Constituitque iudices terræ in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca,

6. & præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcumque iudicaveritis, in vos redundabit.

7. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligenter cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas,

* nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

8. In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Levitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israël, ut iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius.

9. Præcepitque eis, dicens: Sic ageris in timore Domini fideliter & corde perfecto.

10. Omnem causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognitionem & cognitionem, ubicumque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

11. Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius

Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitibus, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse prædicato ieiunio unâ cum populo supplices ad Deum confugit, atque ab eis se mutuò cadentibus liberatur spolia colligit: verum ob factum cum impio Ochozia initium a propheta corripitur, & a Deo punitur.

1. **P**ost hæc congregati sunt filij Moab, & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat ut pugnarent contra eum.

2. Veneruntque nuncios, & indicaverunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi.

3. Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit ieiunium universo Iuda.

4. Congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5. Cùmque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iuda, & Ierusalem, in domo Domini ante atrium novum,

6. ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in celo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Israël, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8. Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:

9. Si irruerint super nos mala, gladius iudicij, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, salvosque facies.

10. Nunc igitur ecce filij Ammon, & Moab, & mons Seir, * per quos non concessisti Israël ut transirent quando egrediebantur de Ægypto, sed declina-

Anno M.
3108.
Ant. Chr.
896.

* Deut. 2.
1.

verunt ab eis, & non interfecerunt illos: 11. e contrario agunt, & nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

12. Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

13. Omnis verò Iuda stabat coram Domino cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis.

14. Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaæ, filij Iehiel, filij Mathanæ, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ,

15. & ait: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Ierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16. Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Ieruel.

17. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, o Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

18. Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes habitatores Ierusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19. Porro Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core laudabant Dominum Deum Israël voce magnâ, in excelsum.

20. Cùmque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecæ: profectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis eius, & cuncta evenient prospera.

21. Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turris suis, & antecederent exercitum, ac voce consonâ dicerent: * Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius.

22. Cùmque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant ut pu-

gnarent contra Iudam, & percussi sunt. 23. Namque filij Ammon, & Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent & delerent eos: cùmque hoc opere pertrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis conciderunt vulneribus.

24. Porro Iuda cùm venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25. Venit ergo Iosaphat, & omnis populus eum ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, & vasia pretiosissima, & diriperunt ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

26. Die autem quarto congregati sunt in Valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerat Domino, vocaverunt locum illum Vallis benedictionis usque in præsentem diem.

27. Reversusque est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cum lætitia magna, & quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28. Ingressique sunt in Ierusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29. Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum cùm audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israël.

30. Quievitque regnum Iosaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31. Regnavit igitur Iosaphat super Iudam, & erat triginta quinque annorum cùm regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnavit in Ierusalem, & nomen matris eius Azuba filia Selabi.

32. Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33. Verùm tamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34. Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum, & novissimorum scripta sunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessit in Libros regum Israël.

35. Post hæc inivit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt impiissima.

36. Et particeps fuit ut faceret naves,

Eodem
ann. 3108.
Fid. Reg.
22. 49. &
10. 22. ac
quæ
9. 26.

quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Dodai de Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec poterunt ire in Tharsis.

CAPUT XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda; cui Elias per litteras pessimam ægritudinem, ac mortem, & domus sue ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsequuta sunt.

3. Reg. 22.
51.
Anno M.
3115.
Ant. Chr.
889.

1. Dormivit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Civitate David: regnavitque Ioram filius eius pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michaël, & Saphatiam. omnes hi, filij Iosaphat regis Iuda.

3. Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensationes, cum civitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram*, eò quòd esset primogenitus.

4. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui: cùmque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israël.

5. Trigintaduorum annorum erat Ioram cùm regnare cœpisset: & octo annis† regnavit in Ierusalem.

6. * Ambulavitque in viis regum Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor eius, & fecit malum in conspectu Domini.

7. Noluit autem Dominus disperdere domum David propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis eius omni tempore.

8. In diebus illis rebellavit Edom, * ne esset subditus Iudæ, & constituit sibi regem.

9. Cùmque transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus eius.

10. Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditone Iuda usque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit ne esset sub

* Cui iam antè vicariam potestatem communicaverat.

† Quatuor sub patre, & solus quatuor.
* 4. Reg. 8.
18.

* Gen. 27.
40.

manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

11. insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & prævaricari Iudam.

12. Allata* sunt autem ei litteræ † ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui, & in viis Asa regis Iuda,

13. sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos domum patris tui, meliores te occidisti:

14. ecce Dominus percuet te plagâ magnâ cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, universaque substantia tua.

15. tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalla tua paulatim per singulos dies.

16. Suscitavit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopiis.

17. & ascenderunt in Terram Iuda, & vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios eius, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, * qui minimus natu erat.

18. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

19. Cùmque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longâ consumptus tæbe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter, & vitâ caruit. * Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius.

20. Trigintaduorum annorum fuit, cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Ierusalem. Ambulavitque non rectè, & sepelierunt eum in Civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram regem Iuda occidit Iehu, simul & Ioram regem Israël; cum occideret autem Athalia filios regis, servavit Iosabeth Iosam natu minimum.

1. Constituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim ma-

* Anno M.
3116.
† Antequam assumeretur relictâ.

* Qui idem Ochozias, & Azarias, cap. sequ.

* Anno M.
3119.
Ant. Chr.
885.

4. Reg. 8.
24.
Eodem ann. 3119.

CAPUT XXIII.

Iosada pontifex unxit Iosam septennem in regem Iuda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur; populus autem destruit domum, altaria ac simulachra Baal.

1. Anno autem septimo confortatus Iosada, assumpsit centuriones, Azarian videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & inivit cum eis fœdus.

2. Qui circumventes Iudam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Iuda, & principes familiarum Israël, veneruntque in Ierusalem.

3. Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege, dixitque ad eos Iosada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

4. Iste est ergo sermo quem faciatis:

5. Tertia pars vestrum qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Levitarum, & ianitorum erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atrijs domus Domini.

6. Nec quisquam alius ingrediatur domum Domini, nisi Sacerdotes, & qui ministrant de Levitis: ipsi tantummodò ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

7. Levite autem circumdet regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitæ, & universus Iuda iuxta omnia, quæ præceperat Iosada pontifex: & assumpsit singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, & egressuri erant. siquidem Iosada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

9. Deditque Iosada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

10. Constituitque omnem populum tequentium pugiones a parte templi dextra,

maiores natu, qui ante eum fuerant, interfece-
rant latrones Arabum, qui irrue-
rant in castra: regnavitque Ochozias fili-
us Ioram regis Iuda.

2. Quadraginta* duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Ierusalem, & nomen matris eius Athalia filia Amri. †

3. Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum ut impiè ageret.

4. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum eius.

5. Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit* cum Ioram filio Achab rege Syriae in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Ioram.

6. Qui reversus est ut curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in supradictò certamine. Igitur Ochozias* filius Ioram rex Iuda, descendit ut inviseret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem.

7. Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ochoziam, ut veniret ad Ioram: & cùm venisset, & egredereetur cum eo adversum Iehu filium Namsi, quem unxit Dominus ut deleteret domum Achab.

8. Cùm ergo everteret Iehu domum Achab, invenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziaz, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

9. Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eò quòd esset filius Iosaphat, qui quaesierat Dominum in toto corde suo. nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe quis regnaret Ochozia.

10. * siquidem Athalia mater eius videns quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram.

11. Porrò Iosabeth filia regis tulit Iosam filium Ochoziaz, & surata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo leſtorum: Iosabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Ioram, uxor Iosadæ pontificis, soror Ochoziaz, & idcirco Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

* 2. Reg. 8.
26. legitur
22. annorum.
E-
mendator
ergo lectio
Septuag.
qui hic
quoque 22.
ann. le-
gunt.
† i. filia A-
chab filij
Amri, V. 4.
Reg. 8. 26.
* Anno M.
3120.
Ant. Chr.
884.

* Hebr.
Azaria, ut
notatum
est suprâ.

* 4. Reg. 11.
1.

usque ad partem templi sinistram, coram altari, & templo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diademata, & testimonium, dederuntque in manu eius tenendam legem, & constituerunt eum regem: unxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12. Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, & ait: Insidiæ, insidiæ.

14. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.

15. & imposuerunt cervicibus eius manus: cumque intrasset portam eorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, universumque populum, & regem, ut esset populus Domini.

17. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus Sacerdotum, & Levitarum, quos distribuit David in domo Domini: ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionem David.

19. Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20. Assumpsitque centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocaverunt eum in solio regali.

21. Letatusque est omnis populus terræ, & urbs quæviit: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPUT XXIV.

Ioa's vivente Ioiadâ bonus ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam: deinde, eo mortuo, factus impius, iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: anno sequenti Iuda & Ierusalem a Syris diripiuntur & Ioa's a servis occiditur.

1. Septem annorum erat Ioa's cum regnare cœpisset: & quadraginta annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Sebia de Bersabee.

2. Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis.

3. Accepit autem ei Ioiada uxores duas, e quibus genuit filios & filias.

4. Post quæ placuit Ioa's ut instauraret domum Domini.

5. Congregavitque * Sacerdotes, & Levitas, & dixit eis: Egreimini ad civitates Iuda, & colligite de universo Israël pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite: porro Levitæ egere negligentius.

6. Vocavitque * rex Ioiadâ principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit cura, ut cogeres Levitas inferre de Iuda & de Ierusalem pecuniam, quæ constituta est a Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israël in tabernaculum testimonij?

7. Athalia enim implissima, & filij eius destruxerunt domum Dei, & de universis, quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt fanum Baalim.

8. Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta portam domus Domini forinsecus.

9. Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem ut deferrent singuli pretium Domini, * quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israël in deserto.

10. Latatique sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impleretur.

11. Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingredebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex & Ioiada his, qui

4. Reg. 11.
21. & 12.
1.

* Anno M.
3147.
Ant. Chr.
857.

* Anno sequenti.

* Exod. 30.
12.

* Ann. M.
3164.
Ant. Chr.
840.

* Matth.
23. 35.

* 3. Reg. 12.
17.

* Anno M.
3165.

qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorum ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

13. Egeruntque hi qui operabantur industriæ, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14. Cumque compleissent omnia opera, detulerunt coram rege, & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, & ad holocausta, phialæ quoque, & cetera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ.

15. Seniit autem Ioiada plenus dierum, & mortuus est cum esset centum triginta annorum.

16. sepelieruntque eum in Civitate David cum regibus, eò quod fecisset bonum cum Israël, & cum domo eius.

17. Postquam autem obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, & adoraverunt regem, qui delinuit obsequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis & sculptilibus, & facta est ira contra Iudam, & Ierusalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacerdotem, & stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum ut derelinqueret vos?

21. Qui congregati adversus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus Domini.

22. Et non est recordatus Ioa's rex misericordiam, quam fecerat Ioiada pater illius secum, * sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

23. * Cumque evolutus esset annus, * ascendit contra eum exercitus Syria: venitque in Iudam & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascus.

24. Et certè cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eò quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Ioa's quoque ignominiosa exercebat iudicia.

25. Et abeunte dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in Civitate David, sed non in sepulchris regum.

26. Insidiati verò sunt ei Zabad filius Semmaath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarich Moabitis.

27. Porro filij eius, ac summa pecuniæ, quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnavit autem Amasias filius eius pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Ioa's succedens, interfecit eos qui patrem occiderant; & post habitam de Idumæis vicloriam, adoravit deos illo- rum, & ob id captus a Ioa's rege Israël, quem ad prælium provocaverat; ac Ierusalem diripitur; tandemque in La- chis fugiens occiditur.

1. Vigintiquinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, & viginti novem annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Ioaden de Ierusalem.

2. Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3. Cumque roboratum sibi videret imperium, iugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4. sed filios eorum non interfecit sicut scriptum est in Libro legis Moysi, ubi præcepit Dominus, dicens: * Non occidentur patres pro filiis, neque filij pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

5. Congregavit igitur Amasias Iudam, & constituit eos per familias, tribunosque & centuriones in universo Iuda, & Beniamin: & recensuit a viginti annis supra, inventique trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum:

6. Mercede quoque conduxit de Israël centum millia robustorum, centum talentis argenti.

4. Reg. 14.
2.
Anno M.
3165.
Ant. Chr.
839.

* Deut. 24.
16.
4. Reg. 14.
6.
Ezech. 18.
20.

7. Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël: non est enim Dominus cum Israël, & cunctis filiis Ephraim: 8. quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adiuuare, & in fugam convertere. 9. Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit multò his plura. 10. Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: at illi contra Iudam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam. 11. Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in Vallem salinarum, percussitque filios Seir decem millia. 12. Et alia decem millia virorum cepere filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi creperunt. 13. At ille exercitus, quem remiserat Amasias ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Iuda & Samaria usque ad Bethoron, & interfecit tribus millibus, diripuit prædam magnam. 14. Amasias verò post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum. 15. Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua? 16. Cùmque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce ne interficiam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquievisti consilio meo. 17. Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu, regem Israël, dicens: Veni, videamus nos mutuo. 18. At ille remisit nuncios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce bestia, quæ erant in silva Libani, transierunt, & conculcaverunt carduum. 19. Dixisti: Percussi Edom, & idcirco

erigitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas & tu, & Iuda tecum? 20. Noluit audire Amasias, eò quod Domini esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom. 21. Ascendit igitur Ioas rex Israël, & mutuos sibi præbuere conspectus: Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iuda: 22. corruitque Iuda coram Israël, & fugit in tabernacula sua. 23. Porro Amasiam regem Iuda, filium Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex Israël in Bethsames, & adduxit in Ierusalem: destruxitque murum eius a porta Ephraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis. 24. Omne quoque aurum, & argentum, & universa vasa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom in thesauris etiam domus regis, necnon & filios obsidum reduxit in Samariam. 25. Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israël, quindecim annis. 26. Reliqua autem sermonum Amasie priorum & novissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël. 27. Qui postquam recessit a Domino, tenderunt ei insidias in Ierusalem. Cùmque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi. 28. Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David.

* Anno M. 3178. Ant. Chr. 826.

* Anno M. 3194. Ant. Chr. 810.

CAPUT XXVII.

Ozias seu Azaria filij Amasie pietas commendatur: de Philistiim, Arabibus & Ammonitis triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus præsumpsit incensum adolere; quamobrem ad diem usque mortis a Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioatham, qui successit in regnum.

1. Omnis autem populus Iuda filium eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo. 2. Ipse edificavit Ailath, & restituit eam dirioni Iuda, postquam dormivit rex cum patribus suis. 3. Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquagintaduobus

4. Reg. 14. 21. Eodem anno.

annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. 4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius. 5. Et exquisivit Dominum in diebus Zacharie intelligentis & videntis Deum: cùmque requireret Dominum, direxit eum in omnibus. 6. Denique egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabnae, murumque Azor: edificavit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim. 7. Et adiuvit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas. 8. Appendebantque Ammonitæ munera Ozia: & divulgatum est nomen eius usque ad introitum Ægypti propter crebras victorias. 9. Edificavitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas. 10. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quod haberet multa pecora tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vitiores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. 11. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribe, Maasieque doctoris, & sub manu Hananiae, qui erat de cubibus regis. 12. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum. 13. Et sub eis universus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant. 14. Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad iaciendos lapides. 15. Et fecit in Ierusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen eius procul, eò quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum. 16. Sed cùm roboratus esset, elevatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressus-

* Circa ann. 32.

que templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. 17. Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, 18. restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officij Ozia ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabit tibi in gloriam hoc a Domino Deo. 19. Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius: coram Sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis, 20. Cùmque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt leprem in fronte eius, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eò quod sensisset illi cò plagam Domini. 21. Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepræ, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. Porro Ioatham filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ. 22. Reliqua autem sermonum Ozia priorum & novissimorum scripsit Isafas filius Amos, propheta. 23. Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quod esset leprosus: regnavitque Ioatham filius eius pro eo.

CAPUT XXVII.

Ioatham pietas commendatur, qui devotio rege Ammon magnam ab eo militiam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

1. Vingtiquinque annorum erat Ioatham cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa filia Sadoc. 2. Fecitque quod rectum erat coram Domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat. 3. Ipse edificavit portam domus Domini excelsam, & in muro Ophel multa construxit. 4. Urbes quoque edificavit in montibus

* V. Exod. 30. 7. & 19.

* Quod non contigit nisi in senectute sua. Vide titulum prophetiæ Amos.

* 4. Reg. 15. 5.

4. Reg. 15. 33. * Ann. M. 3246. Ant. Chr. 758.

Iuda, & in saltibus castella, & turres.

5. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in anno secundo & tertio.

6. Corroboratusque est Ioatham eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7. Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnae eius, & opera, scripta sunt in Libro regum Israël & Iuda.

8. Viginquinque annorum erat cùm regnare cõpisset, & sedecim annis regnavit in Ierusalem.

9. Dormivitque Ioatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in Civitate David: & regnavit Achaz filius eius pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda: primum ab Assyriis, deinde a filiis Israël (qui ob id crudelitatis arguti a Propheta, remittunt Iudeos captivos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adducit augere impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

4. Reg. 16.
2.
* Anno M.
3262.
Ant. Chr.
742.

1. Viginquinque annorum erat Achaz cùm regnare cõpisset: & sedecim annis regnavit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater eius:

2. sed ambulavit in viis regum Israël, insuper & status fudit Baalim.

3. Ipse est, qui adolevit incensum in Vallebenennom, & lustravit filios suos in igne iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israël.

4. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5. Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israël traditus est, & percussus plagâ grandi.

6. Occiditque Phacee, filius Romeliæ, de Iuda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquisent Dominum Deum patrum suorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis,

& Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum a rege.

8. Ceperuntque filij Israël de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iuda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas.

10. Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subjicere in servos & ancillas, quod nequaquam factò opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11. Sed audite consilium meum, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos, qui veniebant de prælio.

13. & dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israël.

14. Dimiseruntque viri bellatores prædam, & universa quæ ceperant coram principibus, & omni multitudine.

15. Steteruntque viri, quos supra memoravimus, & apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cùmque vestissent eos, & calcassent, & refecissent cibo ac potu, unxisentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposerunt eos iumentis, & adduxerunt Iericho Civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.

17. Veneruntque Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam.

18. Philisthim quoque diffusi sunt per urbes campestris, & ad Meridiem Iuda: ceperuntque Bethsames, & Aïalon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thaman, & Gamzo, cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19. Hu-

19. Humiliaverat enim Dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eò quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

* 4. Reg. 26.
10.

20. Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar * regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastavit.

21. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum, ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22. Insuper & tempore angustiae suae auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23. immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cùm econtrario ipsi fuerint ruinae ei, & universo Israël.

24. Direptis itaque Achaz omnibus vas domus Dei, atque contrafactis, clausit ianuas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Ierusalem.

25. In omnibus quoque urbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26. Reliqua autem sermonum eius, & omnium operum suorum priorum & novissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

27. Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israël. Regnavitque Ezechias filius eius pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restituitque sacerdotibus, Levitis & cantoribus, instaurat: oblati plurimum holocaustis & sacrificiis cum ingenti letitia.

4. Reg. 18.
2.
Anno M.
3278.
Ant. Chr.
726.

1. Igitur Ezechias regnare cõpuit, cùm viginquinque esset annorum, & viginovem annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ.

2. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini iuxta omnia quæ fecerat David pater eius.

3. Ipse anno, & mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, & instauravit eas.

4. adduxitque sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

* Quas pater eius clauserat.
Supr. 28.
34.

5. Dixitque ad eos: Audite me Levitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferte omnem immunditiam de sanctuario.

6. Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas a tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

7. Clauseverunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israël.

8. Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9. En, corruerunt patres nostri gladiis, filij nostri, & filiae nostræ, & coniuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israël, & avertet a nobis furorem ire suæ.

11. Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

12. Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Ioël filius Azariæ de filiis Caath: Porro de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filiis autem Gersom, Ioah filius Zemma, & Eden filius Ioah.

13. At verò de filiis Elisaphan, Samri, & Iahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias:

14. necnon de filiis Heman, Iahiel, & Semei: Sed & de filiis Idithun, Semeias, & Oziel.

15. Congregaveruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini, ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad Torrentem cedron foras.

17. Ceperunt autem primâ die mensis primi mundare, & in die octavo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis eiusdem, quod ceperant impleverunt.

18. Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificavimus om-

* In ipso sabbato.

omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis.

19. cunctamque templi supellestem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam praevaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

20. Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini:

21. obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

22. Maçtaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum super altare, maçtaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & universa multitudine, imposteruntque manus suas super eos:

24. & immolaverunt illos Sacerdotes, & aspersione sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israël: pro omni quippe Israël præceperat rex ut holocaustum fieret & pro peccato.

25. Constituit quoque Levitas in domo Domini cum cymbalis, & psalteriis, & citharis secundum dispositionem David regis, & Gad Videntis, & Nathán prophetae: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum eius.

26. Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & Sacerdotes tubas.

27. Et iussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, coperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israël præparaverat, concrepare.

28. Omni autem turbâ adorante, cantores, & ii, qui tenebant tubas, erant in officio suo donec compleretur holocaustum.

29. Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30. Præcepitque Ezechias, & principes Levitis ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magnâ lætitiâ, & incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam hæc addidit:

Impletis manus vestras Domino, accedite, & offerre victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devotâ.

32. Porrò numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleteret opus, & sanctificarentur antistes: Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quàm Sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipem pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36. Lætatusque est Ezechias, & omnis populus eò quòd ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias missis in omnem Israël & Iudam nuntiis, populum convocat, & suâ oratione exhortatur ad immolandum Phase, quo factò, celebrarunt solemnitate azy-morum 14. diebus cum ingenti lætitiâ, plurimis oblatiis victimis.

1. **M**isit quoque Ezechias ad omnem Israël & Iudam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassam ut venirent ad domum Domini in Ierusalem, & facerent Phase Domino Deo Israël.

2. Inito ergo consilio regis & principum, & universi certâs Ierusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3. Non enim poterant facere in tempore suo, * quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem.

4. Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuncios in universum Israël de Bersabee usque Dan ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israël in Ierusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

6. Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum eius,

Eodem ann. 3278.

* Propter purgationem institutam.

Supr. 29. 17. Ex lege.

Num. 9. 10. & 11.

in universum Israël & Iudam iuxta id, quod rex iusserat, prædicantes: Filij Israël revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israël: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7. Nolite fieri sicut patres vestri, & fratres qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

8. Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium eius, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur a vobis ira furoris eius.

9. Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum.

10. Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem per terram Ephraim, & Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem.

12. In Iuda verò facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent iuxta præceptum regis, & principum verbum Domini.

13. Congregatique sunt in Ierusalem populi multi ut facerent solemnitate azy-morum, in mense secundo:

14. & surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Ierusalem, atque universa, in quibus, idòlis adolebatur incensum, subvertentes, proiecerunt in Torrentem cedron.

15. Immolaverunt autem Phase quartadecimâ die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini:

16. steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum,

17. eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Levitæ Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, co-

mèdit Phase, non iuxta quod scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur.

19. cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quòd minis sanctificati sunt.

20. Quem exaudivit Dominus, & placatus est populo.

21. Feceruntque filij Israël, qui inventi sunt in Ierusalem, solemnitate azy-morum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitæ quoque, & Sacerdotes per organa, quæ suo officio congruebant.

22. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23. Placuitque universæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias enim rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes verò dederant populo tauros mille, & oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tam Sacerdotum & Levitarum, quàm universæ frequentie, quæ venerat ex Israël; proselytorum quoque de Terra Israël, & habitantium in Iuda.

26. Factaque est grandis celebritas in Ierusalem; qualis a diebus Salomonis filij David regis Israël in ea urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudivit est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cæli.

CAPUT XXXI.

Populus idòla lucosque in Iuda & Ephraim demolitur; Ezechias sacerdotes & Levitas componit in ordinem ministerij; populo autem abundantissimè offerente constituantur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitiico generi quæ oblata erant.

1. **C**umque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, qui inventus fuerat in urbibus Iuda, & fregerunt simulachra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destru-

Eodem ann. 3278.

xerunt, non solum de universo Iuda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus evertent: reversisque sunt omnes filii Israel in possessionibus & civitatibus suis.

2. Ezechias autem constituit turmas Sacerdotes, & Leviticis per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quam Levitarum ad holocausta, & pacifica ut ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

3. Pars autem regis erat, ut de propria eius substantia offerretur holocaustum, manè semper & vespere. Sabbatis quoque & Calendis, & solemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4. Præcepit etiam populo habitantium Ierusalem ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

5. Quod cum percerebrisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, & olei, mellis quoque: & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed & filii Israel & Iuda, qui habitabant in urbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimasque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Mense tertio cæperunt acervorum iacere fundamenta, & mense septimo compleverunt eos.

8. Cumque ingressi fuissent Ezechias, & principes eius, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel.

9. Interrogavitque Ezechias Sacerdotes, & Levitas cur ita iacerent acervi:

10. Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cæperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quòd benedixit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

11. Præcepit igitur Ezechias ut præparent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent,

12. intulerunt tam primitias, quam decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater eius, secundus,

13. post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Asaël, & Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaas, præpositi sub manibus

* Ineunte anno M. 3279. Quo mense collecta fructuum totius anni absolvitur. Esod. 23. 16.

Chonenia, & Semei fratris eius, ex imperio Ezechia regis & Azaria pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core verò filius Lemna Levites & ianitor Orientalis portæ, præpositus erat iis, quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta sanctorum.

15. Et sub cura eius Eden, & Benjamin, Iesue, & Semeas, Amarias quoque, & Sechenias in civitatibus Sacerdotum ut fideliter distribuere fratris suis partes, minoribus atque maioribus:

16. exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus iuxta divisiones suas,

17. Sacerdotibus per familias, & Levitis a vigesimo anno & supra, per ordines & turmas suas,

18. universæque multitudini tam uxori- bus, quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi de his, quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuere universo sexui masculino de Sacerdotibus, & Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus in omni Iuda: operatusque est bonum & rectum, & verum coram Domino Deo suo

21. in universa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Iudam invadente & Deum caeli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, a quo ille minis & blasphemis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens a filiis occiditur: porro Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit, cui impius filius Manasses succedit.

1. Post quæ & huiusmodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Iudam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

2. Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum bellum impetum verti contra Ierusalem, ut

4. Reg. 18. 13. Eccli. 48. 20. Isai. 36. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

3. ini-

3. into cum principibus consilio, virisque fortissimis ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententiâ,

4. congregavit plurimam multitudinem, & obturaverunt cunctos fontes, & rivum, qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & invenient aquarum abundantiam.

5. Edificavit quoque, agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instauravitque Mello in Civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos:

6. constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad eorum dicens:

7. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiusmodi verbis Ezechia regis Iuda.

9. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Ierusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis *) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

10. Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem?

11. Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12. Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iuda & Ierusalem, dicens: Coram altari uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13. An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? Numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea?

14. Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit evasere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vanâ persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manuum patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed & alia multa locuti sunt servi eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam servum eius.

17. epistolas quoque scripsit plenas blasphemiarum in Dominum Deum Israel, & locutus est adversus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechia eruere non poterit populum suum de manu ista.

18. Insuper & clamore magno, lingua Iudaicâ contra populum, qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

19. Locutusque est contra Deum Ierusalem, sicut adversum deos populorum terræ, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, & Isaïas filius Amos propheta, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cælum.

21. * Et misit Dominus angelum *, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: reversusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fuerant de utero eius, interfecerunt eum gladio.

22. Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit eis quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechia regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

24. * In diebus illis egrotavit Ezechias usque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.

25. Sed non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.

26. Humiliatusque est postea eò quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechia.

* Tob. 1. 21. * idque paucis diebus post partam contra Æthiopes victoriam, ut ex Isai. cap. 18. & 20. colligere est.

* 4. Reg. 20. 1. Isai. 38. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

27. Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magni pretij.
 28. Apotheca quoque frumenti, vini, & olei, & praecepta omnium iumentorum, caulasque pecorum,
 29. & urbes aedificavit sibi: habebat quippe greges ovium, & armentorum innumerabiles, eod quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.
 30. Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas subter ad Occidentem Urbis David: in omnibus operibus suis fecit prosperè quae voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quae erant in corde eius.
 32. Reliqua autem sermonum Ezechiae, & misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiae filij Amos prophetae, & in libro regum Iuda & Israel.

33. Dormivique Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebravit eius exequias universus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: regnavitque Manasses filius eius pro eo.

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem dicitur: in qua afflictione ad Deum conversus, suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum, restaurat, cui impius filius Amon succedit, & hoc a suis interfecit, regnat pius eius filius Iosias.

4. Reg. 21.
 Eodem ann. 3306.

1. **D**Uodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, & quinquagintaquinque annis regnavit in Ierusalem.
 2. Fecit autem malum coram Domino iuxta abominaciones gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel:
 3. & conversus instauravit excelsa, quae demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam caeli, & coluit eam.
 4. Aedificavit quoque altaria in domo

Domini, de qua dixerat Dominus: * In Ierusalem erit nomen meum in aeternum.

5. Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atrijs domus Domini.

6. Transireque fecit filios suos per ignem in Vallebenennom: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino ut irretaret eum.
 7. Sculptile quoque, & conflatile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David, & ad Salomonem filium eius, dicens: In domo haec & in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et moveri non faciam pedem Israel de terra, quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quae precepi eis, cunctamque legem, & ceremonias, atque iudicia per manum Moysi.
 9. Igitur Manasses seduxit Iudam, & habitatores Ierusalem ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.
 11. Ideo superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, & vincitum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem.

12. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: & egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum.
 13. Deprecatusque est eum, & obsecravit intentè: & exaudivit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quòd Dominus ipse esset Deus.

14. Post hac aedificavit murum extra civitatem David ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portae piscium per circuitum usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis:
 15. & abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Domini: aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem, & proiecit omnia extra urbem.
 16. Porrò instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem: praecipitque Iudae ut serviret Domino Deo Israel.

* 2. Reg. 7.
 10.

* 3. Reg. 8.
 17.

* Hebr. addit, in spinis.

† Manassem anno regni 22. adductum esse captivum, & 23. anno ante suum obitum poenitentiam egisse, auctores sunt Hebraei a Kimchi in 4. Ezech. citati. Et certè brevis fuisse eius captivitatem inde colligitur, quod nulla ratione eius habitus, 55. annis regnasse in Ierusalem legitur supra. 1. 1.

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18. Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

19. Oratio quoque eius & exauditiò, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam, in quibus aedificavit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequàm ageret poenitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.
 20. Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius eius Amon.

21. Vigintiduum annorum erat Amon cum regnare coepisset, & duobus annis regnavit in Ierusalem.
 22. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.
 23. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater eius: & multò maiora deliquit.
 24. Cumque conirassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.
 25. Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percuesserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

* Anno M. 3306.
 Ant. Chr. 643.
 † Quod animo poenitenti dicitur mortuus operatus.

CAPUT XXXIV.

Iosias, idolorum cultu sublato, templum instaurat: repertioque legis libro, conterritus est, ex illius praescripto omnia constituit, & convocato populo lectoque libro fœdus cum Domino percussit.

4. Reg. 22.
 1.
 * Anno M. 3363.
 Ant. Chr. 641.

1. **O**CTO annorum erat Iosias cum regnare coepisset, & triginta & uno anno regnavit in Ierusalem.

2. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui: non declinavit neque ad dextram, neque ad sinistram.

3. Octavo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, coepit quaerere Deum patris sui David: & duodecimo anno postquam regnare coeperat, mundavit Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis, simulachrisque & sculptilibus.
 4. Destrueruntque coram eo aras Baalim: & simulachra, quae superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: &

* Ergo anno aetatis 16.
 † Et pater tamen: quippe qui hoc anno Eliachim susceperit: is enim ann. 25. fuit cum regnare inciperet.

super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.
 5. Ossa praeterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Iudam & Ierusalem.
 6. Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon, usque Nephthali cuncta subvertit.
 7. Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa Terra Israel, reversus est in Ierusalem.

8. Igitur anno octavodecimo regni sui, mandatam iam terram, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliae, & Maasiam principem civitatis, & Ioha filium Ioachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.
 9. Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quae illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitae, & ianitores de Manasse, & Ephraim, & universis reliquis Israel, ab omni quoque Iuda, & Benjamin, & habitatoribus Ierusalem,

10. tradiderunt in manibus eorum, qui praerant operariis in domo Domini ut instaurarent templum, & infirma quaeque sarcirent.
 11. At illi dederunt eam artificibus, & camentariis ut emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras aedificij, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Iuda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium, Iabath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Mossollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitae scientes organici canere.
 13. Super eos vero, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae, & magistri de Levitis ianitores.
 14. Cumque efferrent pecuniam, quae illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos Librum regis Domini per manum Moysi.

15. Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: Et tradidit ei.
 16. At ille inutilit volumen ad regem, & nunciavit ei dicens: Omnia, quae dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.
 17. Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflaverunt: datumque est praefectis artificum, & diversa opera fabricantium.

18. Prae-

Infr. 26. 5.
 4.
 Reg. 23.
 36.

* Anno M. 3380.
 Ant. Chr. 624.

* Authenticum illud opus & ministerio Mosis traditum, a latere Arcae repositum. (Deut. 31. 26.) qui ab initio regni Manassis amissus fuisse videtur.

18. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege præsentate recitasset,

19. audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:

20. & præcepit Helciae, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaæ servo regis, dicens:

21. Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israël, & Iuda, super universis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini ut facerent omnia, quæ scripta sunt in isto volumine.

22. Abiit ergo Helcias, & hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ supra narravimus.

23. At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Dicitis viro, qui misit vos ad me!

24. Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda.

25. Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur.

26. Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Quoniam audisti verba voluminis,

27. atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei super his, quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Ierusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisi coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28. Iam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. * 4. Reg. 23.

Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.

29. At ille convocatis universis maioribus natu Iuda & Ierusalem,

30. ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Iuda & habitatores Ieru-

salem, Sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31. & stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

32. Adiuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Ierusalem, & Benjamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33. Abstulit ergo Iosias cunctas abominaciones de universis regionibus filiorum Israël: & fecit omnes, qui residui erant in Israël, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

CAPUT XXXV.

Immolato Phase maximâ cum solemnitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebravit: deinde contra regem Egypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Jeremie propheta.

1. **F**ecit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecimâ die mensis primi: 2. & constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.

3. Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israël, nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrare Domino Deo vestro, & populo eius Israël.

4. Et præparate vos per domos, & cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israël, & descripsit Salomon filius eius.

5. Et ministrare in sanctuario per familias turmasque Leviticæ,

6. & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, ut possint iuxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparare.

7. Dedit præterea Iosias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum

4. Reg. 23. 21. Eodem ann. 18. regni sui tendente, M. 3381.

quoque tria millia. Hæc de regis universa substantia.

8. Duces quoque eius, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quam Sacerdotibus & Levitis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixta duo millia sexcenta, & boves trecentos.

9. Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanaël fratres eius, necnon Hasabias, & Iehiel, & Iozabad principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phase quævis millia pecorum, & boves quingentos.

10. Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Levitæ quoque in turmis, iuxta regis imperium.

11. Et immolatum est Phase: aspereruntque Sacerdotes manu suâ sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum:

12. & separaverunt ea ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus quoque fecerunt similiter.

13. Et assaverunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coherunt in lebetibus, & carbis, & ollis, & festinatò distribuerunt universæ plebi:

14. sibi autem, & Sacerdotibus postea paraverunt: nam in oblatione holocaustorum & adipum usque ad noctem Sacerdotes fuerunt occupati: unde Levitæ sibi, & Sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

15. Porrò cantores filij Asaph stabant in ordine suo, iuxta præceptum David, & Asaph, & Heman, & Idithun prophetarum regis: Ianitores verò per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent a ministerio: quam ob rem & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

16. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa ut facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosia.

17. Feceruntque filij Israël, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, & solemnitate azymorum septem diebus.

18. Non fuit Phase simile huic in Israël a diebus Samuelis propheta: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias, Sacerdotibus, & Levitis, &

omni Iudæ, & Israël qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem.

19. Octavodecimo anno regni Iosia hoc Phase celebratum est.

20. Postquam inchoaverat Iosias templum, ascendit Nechao rex Egypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphraten: & processit in occursum eius Iosias.

21. At ille, missis ad eum nunciis, ait: Quid mihi & tibi est rex Iuda? non adversum te hodiè venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

22. Noluit Iosias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: * verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

23. Ibiq; vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui; sequebatur eum more regio, & asportaverunt eum in Ierusalem, mortuusque est; & sepultus in mausoleo patrum suorum: & universus Iuda & Ierusalem luxerunt eum.

25. Jeremias maximè: cuius omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex oblinuit in Israël: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26. Reliqua autem sermonum Iosia: & misericordiarum eius: quæ lege præcepta sunt Domini:

27. opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in Libro regum Iuda, & Israël.

CAPUT XXXVI.

Iosia succedit eius filius Ioachaz, quem Nechao rex Egypti transfert in Egyptum, fratremque Eliachim, quem Ioachim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto a Nabuchodonotore, regnat filius Ioachin, & hunc rex Assyriorum una cum vasis templi in Babylonem abducit, patrumque illius impium Sedeciam substituit: qui Assyriis rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur una cum populo in Babylonem, propter regem & populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum primo anno regni eius redeundi datur facultas.

1. **T**ulit ergo populus terræ Ioachaz filium Iosia, & constituit regem pro patre suo in Ierusalem.

* 4. Reg. 23. 29. Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

* Zach. 12. 11.

4. Reg. 23. 30. Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

2. Vingtintium annorum erat Ioachaz, cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Ierusalem.

3. Amovit autem eum rex Ægypti cum venisset in Ierusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4. Constituitque pro eo regem, * Eliakim fratrem eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioakim: ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum.

5. Vigintrique annorum erat Ioakim cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Ierusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

6. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & victum catenis duxit in Babylonem.

7. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8. Reliqua autem verborum Ioakim, & abominationum eius, quas operatus est, & que inventa sunt in eo, continentur in Libro regum Iuda & Israël. Regnavit autem Ioachin * filius eius pro eo.

9. Octo annorum erat Ioachin cum regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Ierusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10. Cùmque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini: * Regem verò constituit Sedeciam patrum

ve Iecoonias, sive Iecoonias, Iere.

22. 24. *V. de annor. ad c. 3. Libri 1. Paralip.*

11. Vigintri & unius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Ierusalem:

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Ieremiæ prophete, loquentis ad se ex ore Domini.

13. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum * per 1. Anno M. 3405. Ant. Chr. 599. * Idem mutaverat nomen e-

iuxta universas abominaciones Gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Ierusalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.

16. At illi subsannabant nuncios Dei, & parvipendebant sermones eius, illudabantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio.

17. Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarij sui, non est misertus adolentes, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus eius.

18. Universaque vasa domus Domini tam maiora, quam minora, & thesauros templi, & regis, & principum transtulit in Babylonem.

19. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, universas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20. Siquis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis eius, donec imperaret rex Persarum,

21. & completeretur sermo Domini ex ore Ieremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum usque dum completeretur septuaginta anni.

22. * Anno autem primo * Cyri regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, qui iussit predicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

23. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut edificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

ius, Matthaniam in Sedeciam, quod iustitiam Domini significat.

V. 4. Reg. 25.

* 1. Esdr. 1. 1. & 6. 3.

Jerem. 25. 12. & 29. 10.

* Anno M. 3408. Ant. Chr. 536.

Isai. 46. 28 & 45. 13.

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

PARALIPOMENON libros excipit ille qui ab ESDRA scriptore nomen est sortitus. Erat autem Esdras eruditissimus & in lege versatissimus: cui hoc insuper debetur, quòd totam Scripturam sacram, negligentia sacerdotum & iniuria temporum multis locis depravatam, correxerit & restauravit. Samaritanos characteres quibus antea Iudei utebantur, Samaritanis relinquens, Chaldaicos ille tum substituisse dicitur: sive quòd populus his iam assuevisset tempore captivitatis, sive ut animos Iudeorum a Samaritanis longius alienaret.

Est autem series historie hoc libro comprehensæ ann. 82. Ab anno scilicet mundi 3468. quo Cyrus, Cambyses pater in Persia, & Cyaxares socero in Media, vitâ functis, Orientis monarchiâ potitus est; ad ann. 3550. Artaxerxis illius qui Longimanus dicitur sui, 20. Quis annorum numerus, hac relax in Chronologia nostra ratione probamus, ita colligitur.

Cyrus,
Cambyses,
Magus,
Darius Hystaspis filius,
Xerxes,
Artaxerxes,

ann. 7.
7. & mens. 5.
0. mens. 7.
36.
12.
19.

Summa 82.

offerunt templo Dei, quod est in Ierusalem.

5. Et surrexerunt principes patrum de Iuda, & Beniamin, & Sacerdotes, & Levite, & omnis, cuius Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum Domini, quod erat in Ierusalem.

6. Universique qui erant in circuitu, adiuverunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumentis, in supellectili, exceptis his, quæ sponte obtulerant.

7. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ierusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filij Gazabar, & annumeravit ea Sassabasar * principi Iuda.

9. Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginovem, scyphi aurei triginta,

10. scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille.

11. Omnia vasa aurea & argentea quinque millia quadringenta: universa tulit Sassabasar cum his, qui ascendeabant de transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CA.

* Qui & Zorobabel Inf. 5. ver. 9. cum 16.

CAPUT PRIMUM.

Cyrus, completis 70. captivitatis Babylonice annis, divinitus inspiratus, redditus vasis templi Salomonis 5400. captivitatem Israëlitis relaxat, concedens templi reedificationem.

* Anno M. 3468. Ant. Chr. 536. 2. Paral. 36. 22. Jerem. 25. 12. & 29. 10. Isai. 46. 28 & 45. 13.

In anno primo * Cyri regis Persarum ut completeretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens:

2. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut edificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa.

3. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israël, ipse est Deus qui est in Ierusalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adiuvent eum viri de loco suo argento & auro, & substantiâ, & pecoribus, excepto quod voluntariè

quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Dodai de Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec poterunt ire in Tharsis.

CAPUT XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda; cui Elias per litteras pessimam ægritudinem, ac mortem, & domus sue ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsequuta sunt.

3. Reg. 22.
51.
Anno M.
3115.
Ant. Chr.
889.

1. Dormivit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Civitate David: regnavitque Ioram filius eius pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michaël, & Saphatiam. omnes hi, filij Iosaphat regis Iuda.

3. Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensationes, cum civitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram*, eò quòd esset primogenitus.

4. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui: cùmque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israël.

5. Trigintaduorum annorum erat Ioram cùm regnare cœpisset: & octo annis† regnavit in Ierusalem.

6. * Ambulavitque in viis regum Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor eius, & fecit malum in conspectu Domini.

7. Noluit autem Dominus disperdere domum David propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis eius omni tempore.

8. In diebus illis rebellavit Edom, * ne esset subditus Iudæ, & constituit sibi regem.

9. Cùmque transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus eius.

10. Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditone Iuda usque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit ne esset sub

* Cui iam antè vicariam potestatem communicaverat.

† Quatuor sub patre, & solus quatuor.
* 4. Reg. 8.
18.

* Gen. 27.
40.

manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

11. insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & prævaricari Iudam.

12. Allata* sunt autem ei litteræ † ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui, & in viis Asa regis Iuda,

13. sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos domum patris tui, meliores te occidisti:

14. ecce Dominus percuet te plagâ magnâ cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, universaque substantia tua.

15. tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitilla tua paulatim per singulos dies.

16. Suscitavit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopiis.

17. & ascenderunt in Terram Iuda, & vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios eius, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, * qui minimus natu erat.

18. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

19. Cùmque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longâ consumptus tæbe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter, & vitâ caruit. * Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius.

20. Trigintaduorum annorum fuit, cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Ierusalem. Ambulavitque non rectè, & sepelierunt eum in Civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram regem Iuda occidit Iehu, simul & Ioram regem Israël; cum occideret autem Athalia filios regis, servavit Iosabeth Iosam natu minimum.

1. Constituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim

* Anno M.
3116.
† Antequam assumeretur relictâ.

* Qui idem Ochozias, & Azarias, cap. sequ.

* Anno M.
3119.
Ant. Chr.
885.

4. Reg. 8.
24.
Eodem ann. 3119.
ma-

CAPUT XXIII.

Iosada pontifex unxit Iosam septennem in regem Iuda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur; populus autem destruit domum, altaria ac simulachra Baal.

1. Anno autem septimo confortatus Iosada, assumpsit centuriones, Azarian videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & inivit cum eis fœdus.

2. Qui circumventes Iudam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Iuda, & principes familiarum Israël, veneruntque in Ierusalem.

3. Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege, dixitque ad eos Iosada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

4. Iste est ergo sermo quem faciatis:

5. Tertia pars vestrum qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Levitarum, & ianitorum erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atrijs domus Domini.

6. Nec quisquam alius ingrediatur domum Domini, nisi Sacerdotes, & qui ministrant de Levitis: ipsi tantummodò ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

7. Levite autem circumdet regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitæ, & universus Iuda iuxta omnia, quæ præceperat Iosada pontifex: & assumpsit singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, & egressuri erant. siquidem Iosada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

9. Deditque Iosada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

10. Constituitque omnem populum tequentium pugiones a parte templi dextra,

maiores natu, qui ante eum fuerant, interfece-
rant latrones Arabum, qui irrue-
rant in castra: regnavitque Ochozias fili-
us Ioram regis Iuda.

2. Quadraginta* duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Ierusalem, & nomen matris eius Athalia filia Amri. †

3. Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum ut impiè ageret.

4. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum eius.

5. Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit* cum Ioram filio Achab rege Syriae in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Ioram.

6. Qui reversus est ut curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in supradictò certamine. Igitur Ochozias* filius Ioram rex Iuda, descendit ut inviseret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem.

7. Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ochoziam, ut veniret ad Ioram: & cùm venisset, & egredereetur cum eo adversum Iehu filium Namsi, quem unxit Dominus ut deleteret domum Achab.

8. Cùm ergo everteret Iehu domum Achab, invenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziaz, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

9. Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eò quòd esset filius Iosaphat, qui quaesierat Dominum in toto corde suo. nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe quis regnaret Ochozia.

10. * siquidem Athalia mater eius videns quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram.

11. Porrò Iosabeth filia regis tulit Iosam filium Ochoziaz, & surata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo leſtorum: Iosabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Ioram, uxor Iosadæ pontificis, soror Ochoziaz, & idcirco Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

* 2. Reg. 8.
26. legitur
22. annorum.
E-
mendator
ergo lectio
Septuag.
qui hic
quoque 22.
ann. le-
gunt.
† i. filia A-
chab filij
Amri, V. 4.
Reg. 8. 26.
* Anno M.
3120.
Ant. Chr.
884.

* Hebr.
Azaria, ut
notatum
est suprâ.

* 4. Reg. 11.
1.

usque ad partem templi sinistram, coram altari, & templo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diademam, & testimonium, dederuntque in manu eius tenendam legem, & constituerunt eum regem: unxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12. Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, & ait: Insidiæ, insidiæ.

14. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.

15. & imposuerunt cervicibus eius manus: cumque intrasset portam eorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, universumque populum, & regem, ut esset populus Domini.

17. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulachra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus Sacerdotum, & Levitarum, quos distribuit David in domo Domini: ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionem David.

19. Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20. Assumpsitque centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocaverunt eum in solio regali.

21. Letatusque est omnis populus terræ, & urbs quæviit: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPUT XXIV.

Ioa's vivente Ioiadâ bonus ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam: deinde, eo mortuo, factus impius, iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: anno sequenti Iuda & Ierusalem a Syris diripiuntur & Ioa's a servis occiditur.

1. Septem annorum erat Ioa's cum regnare cœpisset: & quadraginta annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Sebia de Bersabee.

2. Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis.

3. Accepit autem ei Ioiada uxores duas, e quibus genuit filios & filias.

4. Post quæ placuit Ioa's ut instauraret domum Domini.

5. Congregavitque * Sacerdotes, & Levitas, & dixit eis: Egreimini ad civitates Iuda, & colligite de universo Israël pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite: porro Levitæ egere negligentius.

6. Vocavitque * rex Ioiadâ principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Levitas inferre de Iuda & de Ierusalem pecuniam, quæ constituta est a Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israël in tabernaculum testimonij?

7. Athalia enim implissima, & filij eius destruxerunt domum Dei, & de universis, quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt fanum Baalim.

8. Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta portam domus Domini forinsecus.

9. Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem ut deferrent singuli pretium Domini, * quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israël in deserto.

10. Latatique sunt cuncti principes, & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impleteret.

11. Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingredebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex & Ioiada his, qui

4. Reg. 11.
21. & 12.
1.

* Anno M.
3147.
Ant. Chr.
857.

* Anno sequenti.

* Exod. 30.
12.

qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorum ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

13. Egeruntque hi qui operabantur industriæ, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14. Cumque compleissent omnia opera, detulerunt coram rege, & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, & ad holocausta, phialæ quoque, & cetera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ.

15. Seniit autem Ioiada plenus dierum, & mortuus est cum esset centum triginta annorum.

16. sepelieruntque eum in Civitate David cum regibus, eò quod fecisset bonum cum Israël, & cum domo eius.

17. Postquam autem obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, & adoraverunt regem, qui delinuit obsequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis & sculptilibus, & facta est ira contra Iudam, & Ierusalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacerdotem, * & stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum ut derelinqueret vos?

21. Qui congregati adversus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus Domini.

22. Et non est recordatus Ioa's rex misericordiam, quam fecerat Ioiada pater illius secum, * sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

23. * Cumque evolutus esset annus, * ascendit contra eum exercitus Syria: venitque in Iudam & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascus.

24. Et certè cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eò quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Ioa's quoque ignominiosa exercebat iudicia.

25. Et abeuntis dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in Civitate David, sed non in sepulchris regum.

26. Insidiati verò sunt ei Zabad filius Semmaath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarich Moabitis.

27. Porro filij eius, ac summa pecuniæ, quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnavit autem Amasias filius eius pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Ioa's succedens, interfecit eos qui patrem occiderant; & post habitam de Idumæis vicloriam, adoravit deos illo- rum, & ob id captivus a Ioa's rege Israël, quem ad prælium provocaverat; ac Ierusalem diripitur; tandemque in La- chis fugiens occiditur.

1. Vigintiquinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, & viginti novem annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Ioaden de Ierusalem.

2. Fecitque bonum in conspectu Domini: veritatem non in corde perfectò.

3. Cumque roboratum sibi videret imperium, iugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4. sed filios eorum non interfecit sicut scriptum est in Libro legis Moysi, ubi præcepit Dominus, dicens: * Non occidentur patres pro filiis, neque filij pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

5. Congregavit igitur Amasias Iudam, & constituit eos per familias, tribunosque & centuriones in universo Iuda, & Beniamin: & recensuit a viginti annis supra, invenitque trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum:

6. Mercede quoque conduxit de Israël centum millia robustorum, centum talentis argenti.

* Ann. M.
3164.
Ant. Chr.
840.

* Matth.
23. 35.

* 3. Reg. 12.
17.
* Anno M.
3165.

4. Reg. 14.
2.
Anno M.
3165.
Ant. Chr.
839.

* Deut. 24.
16.
4. Reg. 14.
6.
Ezech. 18.
20.

7. Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël: non est enim Dominus cum Israël, & cunctis filiis Ephraim:

8. quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adiuuare, & in fugam convertere.

9. Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit multò his plura.

10. Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: at illi contra Iudam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

11. Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in Vallem salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

12. Et alia decem millia virorum cepere filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi creperunt.

13. At ille exercitus, quem remiserat Amasias ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Iuda & Samaria usque ad Bethoron, & interfecit tribus millibus, diripuit prædam magnam.

14. Amasias verò post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

15. Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua?

16. Cùmque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce ne interficiam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquievisti consilio meo.

17. Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu, regem Israël, dicens: Veni, videamus nos mutuo.

18. At ille remisit nuncios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce bestia, quæ erant in silva Libani, transierunt, & conculcaverunt carduum.

19. Dixisti: Percussi Edom, & idcirco

erigitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas & tu, & Iuda tecum?

20. Noluit audire Amasias, eò quod Domini esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21. Ascendit igitur Ioas rex Israël, & mutuos sibi præbuere conspexit: Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iuda:

22. corruitque Iuda coram Israël, & fugit in tabernacula sua.

23. Porro Amasiam regem Iuda, filium Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex Israël in Bethsames, & adduxit in Ierusalem: destruxitque murum eius a porta Ephraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

24. Omne quoque aurum, & argentum, & universa vasa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom in thesauris etiam domus regis, necnon & filios obsidum reduxit in Samariam.

25. Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israël, quindecim annis.

26. Reliqua autem sermonum Amasie priorum & novissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

27. Qui postquam recessit a Domino, tenderunt ei insidias in Ierusalem. Cùmque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

28. Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David.

CAPUT XXVII.

Ozias seu Azaria filij Amasie pietas commendatur: de Philistiim, Arabibus & Ammonitis triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus præsumpsit incensum adolere; quamobrem ad diem usque mortis a Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioatham, qui successit in regnum.

1. Omnis autem populus Iuda filium eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo.

2. Ipse edificavit Ailath, & restituit eam dirioni Iuda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3. Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquagintaduobus

* Anno M. 3178. Ant. Chr. 826.

* Anno M. 3194. Ant. Chr. 810.

4. Reg. 14. 21. Eodem anno.

annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Iechelia de Ierusalem.

4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quæ fecerat Amasias pater eius.

5. Et exquisivit Dominum in diebus Zacharie intelligentis & videntis Deum: cùmque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6. Denique egressus est, & pugnavit contra Philistiim, & destruxit murum Geth, & murum Iabnae, murumque Azor: edificavit quoque oppida in Azoto, & in Philistiim.

7. Et adiuvit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas.

8. Appendebantque Ammonitæ munera Ozia: & divulgatum est nomen eius usque ad introitum Ægypti propter crebras victorias.

9. Edificavitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quod haberet multa pecora tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vitiores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia sub manu Iehiel scribe, Maasieque doctoris, & sub manu Hananiae, qui erat de cubibus regis.

12. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13. Et sub eis universus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.

14. Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad iaciendos lapides.

15. Et fecit in Ierusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen eius procul, eò quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

16. Sed cùm roboratus esset, elevatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressus-

* Circa ann. 32.

que templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17. Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18. restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officij Ozia ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabit tibi in gloriam hoc a Domino Deo.

19. Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis,

20. Cùmque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepre in fronte eius, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eò quod sensisset illi cò plagam Domini.

21. Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. Porro Ioatham filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ.

22. Reliqua autem sermonum Ozia priorum & novissimorum scripsit Isafas filius Amos, propheta.

23. Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quod esset leprosus: regnavitque Ioatham filius eius pro eo.

CAPUT XXVIII.

Ioatham pietas commendatur, qui devotio rege Ammon magnam ab eo militiam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

1. Vingtiquinque annorum erat Ioatham cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa filia Sadoc.

2. Fecitque quod rectum erat coram Domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

3. Ipse edificavit portam domus Domini excelsam, & in muro Ophel multa construxit.

4. Urbes quoque edificavit in montibus

* V. Exod. 30. 7. & 19.

* Quod non contigit nisi in senectute sua. Vide titul. prophetie Amos.

* 4. Reg. 15. 5.

4. Reg. 15. 33. * Ann. M. 3246. Ant. Chr. 758.

Iuda, & in saltibus castella, & turres.

5. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in anno secundo & tertio.

6. Corroboratusque est Ioatham eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7. Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnae eius, & opera, scripta sunt in Libro regum Israël & Iuda.

8. Viginquinque annorum erat cùm regnare cõpisset, & sedecim annis regnavit in Ierusalem.

9. Dormivitque Ioatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in Civitate David: & regnavit Achaz filius eius pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda: primum ab Assyriis, deinde a filiis Israël (qui ob id crudelitatis arguti a Propheta, remittunt Iudeos captivos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adducit augere impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

4. Reg. 16.
2.
* Anno M.
3262.
Ant. Chr.
742.

1. Viginquinque annorum erat Achaz cùm regnare cõpisset: & sedecim annis regnavit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater eius:

2. sed ambulavit in viis regum Israël, insuper & status fudit Baalim.

3. Ipse est, qui adolevit incensum in Vallebenennom, & lustravit filios suos in igne iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israël.

4. Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5. Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israël traditus est, & percussus plagâ grandi.

6. Occiditque Phacee, filius Romeliæ, de Iuda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquisent Dominum Deum patrum suorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis,

& Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum a rege.

8. Ceperuntque filij Israël de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iuda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad calum pertingeret vestra crudelitas.

10. Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subjicere in servos & ancillas, quod nequaquam factò opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11. Sed audite consilium meum, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos, qui veniebant de prælio.

13. & dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israël.

14. Dimiseruntque viri bellatores prædam, & universa quæ ceperant coram principibus, & omni multitudine.

15. Steteruntque viri, quos supra memoravimus, & apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cùmque vestissent eos, & calcassent, & refecissent cibo ac potu, unxiseruntque propter laborem, & adhibuerunt eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposerunt eos iumentis, & adduxerunt Iericho Civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.

17. Veneruntque Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam.

18. Philisthim quoque diffusi sunt per urbes campestris, & ad Meridiem Iuda: ceperuntque Bethsames, & Aïalon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thaman, & Gamzo, cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19. Hu-

19. Humiliaverat enim Dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eò quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

* 4. Reg. 26.
10.

20. Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar * regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastavit.

21. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum, ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22. Insuper & tempore angustiae suae auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23. immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cùm econtrario ipsi fuerint ruinae ei, & universo Israël.

24. Direptis itaque Achaz omnibus vas domus Dei, atque contrafactis, clausit ianuas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Ierusalem.

25. In omnibus quoque urbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26. Reliqua autem sermonum eius, & omnium operum suorum priorum & novissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

27. Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israël. Regnavitque Ezechias filius eius pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restituitque sacerdotibus, Levitis & cantoribus, instaurat: oblati plurimum holocaustis & sacrificiis cum ingenti letitia.

4. Reg. 18.
2.
Anno M.
3278.
Ant. Chr.
726.

1. Igitur Ezechias regnare cõpuit, cùm viginquinque esset annorum, & viginovem annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ.

2. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini iuxta omnia quæ fecerat David pater eius.

3. Ipse anno, & mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, & instauravit eas.

4. adduxitque sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

* Quas pater eius clauserat.
Supr. 28.
34.

5. Dixitque ad eos: Audite me Levitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferte omnem immunditiam de sanctuario.

6. Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas a tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

7. Clauseverunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israël.

8. Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9. En, corruerunt patres nostri gladiis, filij nostri, & filiae nostræ, & coniuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israël, & avertet a nobis furorem ire suæ.

11. Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

12. Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Ioël filius Azariæ de filiis Caath: Porò de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filiis autem Gersom, Ioah filius Zemma, & Eden filius Ioah.

13. At verò de filiis Elisaphan, Samri, & Iahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias:

14. necnon de filiis Heman, Iahiel, & Semei: Sed & de filiis Idithun, Semeias, & Oziel.

15. Congregaveruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini, ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad Torrentem cedron foras.

17. Ceperunt autem primâ die mensis primi mundare, & in die octavo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis eiusdem, quod ceperant impleverunt.

18. Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificavimus om-

* In ipso sabbato.

omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis.

19. cunctamque templi supellestem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam praevaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

20. Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini:

21. obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

22. Maçtaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum super altare, maçtaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & universa multitudine, imposteruntque manus suas super eos:

24. & immolaverunt illos Sacerdotes, & aspersione sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israël: pro omni quippe Israël præceperat rex ut holocaustum fieret & pro peccato.

25. Constituit quoque Levitas in domo Domini cum cymbalis, & psalteriis, & citharis secundum dispositionem David regis, & Gad Videntis, & Nathán prophetae: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum eius.

26. Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & Sacerdotes tubas.

27. Et iussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, coperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israël præparaverat, concrepere.

28. Omni autem turbâ adorante, cantores, & ii, qui tenebant tubas, erant in officio suo donec compleretur holocaustum.

29. Cùmque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30. Præcepitque Ezechias, & principes Levitis ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magnâ lætitiâ, & incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam hæc addidit:

Impletis manus vestras Domino, accedite, & offerite victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devotâ.

32. Porrò numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleteret opus, & sanctificarentur antistes: Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quàm Sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipem pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36. Lætatusque est Ezechias, & omnis populus eò quòd ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias missis in omnem Israël & Iudam nuntiis, populum convocat, & suâ oratione exhortatur ad immolandum Phase, quo factò, celebrarunt solemnitate azy-morum 14. diebus cum ingenti lætitiâ, plurimis oblatiis victimis.

1. **M**isit quoque Ezechias ad omnem Israël & Iudam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassam ut venirent ad domum Domini in Ierusalem, & facerent Phase Domino Deo Israël.

2. Inito ergo consilio regis & principum, & universi certâs Ierusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3. Non enim poterant facere in tempore suo, * quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem.

4. Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuncios in universum Israël de Bersabee usque Dan ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israël in Ierusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

6. Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum eius,

Eodem ann. 3278.

* Propter purgationem institutam.

Supr. 29. 17. Ex lege.

Num. 9. 10. & 11.

in universum Israël & Iudam iuxta id, quod rex iusserat, prædicantes: Filij Israël revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israël: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7. Nolite fieri sicut patres vestri, & fratres qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

8. Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium eius, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur a vobis ira furoris eius.

9. Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum.

10. Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem per terram Ephraim, & Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem.

12. In Iuda verò facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent iuxta præceptum regis, & principum verbum Domini.

13. Congregatique sunt in Ierusalem populi multi ut facerent solemnitate azy-morum, in mense secundo:

14. & surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Ierusalem, atque universa, in quibus, idòlis adolebatur incensum, subvertentes, proiecerunt in Torrentem cedron.

15. Immolaverunt autem Phase quartadecimâ die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini:

16. steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem, & legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum,

17. eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Levitæ Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, co-

mèdit Phase, non iuxta quòd scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur.

19. cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quòd minis sanctificati sunt.

20. Quem exaudivit Dominus, & placatus est populo.

21. Feceruntque filij Israël, qui inventi sunt in Ierusalem, solemnitate azy-morum septem diebus in lætitiâ magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitæ quoque, & Sacerdotes per organa, quæ suo officio congruebant.

22. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23. Placuitque universæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias enim rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes verò dederant populo tauros mille, & oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tam Sacerdotum & Levitarum, quàm universæ frequentie, quæ venerat ex Israël; proselytorum quoque de Terra Israël, & habitantium in Iuda.

26. Factaque est grandis celebritas in Ierusalem; qualis a diebus Salomonis filij David regis Israël in ea urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudiva est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cæli.

CAPUT XXXI.

Populus idòla lucosque in Iuda & Ephraim demolitur; Ezechias sacerdotes & Levitas componit in ordinem ministerij; populo autem abundantissimè offerente constituantur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitiis generi quæ oblata erant.

1. **C**umque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, qui inventus fuerat in uribus Iuda, & fregerunt simulachra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destru-

Eodem ann. 3278.

xerunt, non solum de universo Iuda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus evertent: reversisque sunt omnes filii Israel in possessionibus & civitatibus suis.

2. Ezechias autem constituit turmas Sacerdotes, & Leviticis per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quam Levitarum ad holocausta, & pacifica ut ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

3. Pars autem regis erat, ut de propria eius substantia offerretur holocaustum, mane semper & vespere. Sabbatis quoque & Calendis, & solemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4. Præcepit etiam populo habitantium Ierusalem ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

5. Quod cum percerebrisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, & olei, mellis quoque: & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed & filii Israel & Iuda, qui habitabant in urbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimasque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Mense tertio cæperunt acervorum iacere fundamenta, & mense septimo compleverunt eos.

8. Cumque ingressi fuissent Ezechias, & principes eius, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel.

9. Interrogavitque Ezechias Sacerdotes, & Levitas cur ita iacerent acervi:

10. Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cæperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quòd benedixit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

11. Præcepit igitur Ezechias ut præparent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent,

12. intulerunt tam primitias, quam decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater eius, secundus,

13. post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Asaël, & Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaas, præpositi sub manibus

* Ineunte anno M. 3279. Quo mense collecta fructuum totius anni absolvitur. Esod. 23. 16.

Chonenia, & Semei fratris eius, ex imperio Ezechia regis & Azaria pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core verò filius Lemna Levites & Ianitor Orientalis portæ, præpositus erat iis, quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta sanctorum.

15. Et sub cura eius Eden, & Benjamin, Iesue, & Semeas, Amarias quoque, & Sechenias in civitatibus Sacerdotum ut fideliter distribuere fratris suis partes, minoribus atque maioribus:

16. exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus iuxta divisiones suas,

17. Sacerdotibus per familias, & Levitis a vigesimo anno & supra, per ordines & turmas suas,

18. universæque multitudini tam uxori- bus, quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi de his, quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuere universo sexui masculino de Sacerdotibus, & Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus in omni Iuda: operatusque est bonum & rectum, & verum coram Domino Deo suo

21. in universa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Iudam invadente & Deum caeli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, a quo ille minis & blasphemis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens a filiis occiditur: porro Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit, cui impius filius Manasses succedit.

1. Post quæ & huiusmodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Iudam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

2. Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum bellum impetum verti contra Ierusalem, ut

4. Reg. 18. 13. Eccli. 48. 20. Isai. 36. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

3. ini-

3. into cum principibus consilio, virisque fortissimis ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententiâ,

4. congregavit plurimam multitudinem, & obturaverunt cunctos fontes, & rivum, qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & invenient aquarum abundantiam.

5. Edificavit quoque, agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instauravitque Mello in Civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos:

6. constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad eorum dicens:

7. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiusmodi verbis Ezechia regis Iuda.

9. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Ierusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis *) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

10. Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem?

11. Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12. Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iuda & Ierusalem, dicens: Coram altari uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13. An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? Numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea?

14. Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit evasere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vanâ persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manuum patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed & alia multa locuti sunt servi eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam servum eius.

17. epistolas quoque scripsit plenas blasphemiarum in Dominum Deum Israel, & locutus est adversus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechia eruere non poterit populum suum de manu ista.

18. Insuper & clamore magno, lingua Iudaicâ contra populum, qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

19. Locutusque est contra Deum Ierusalem, sicut adversum deos populorum terræ, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, & Isaïas filius Amos propheta, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cælum.

21. * Et misit Dominus angelum *, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: reversusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fuerant de utero eius, interfecerunt eum gladio.

22. Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit eis quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hostias, & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechia regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

24. * In diebus illis egrotavit Ezechias usque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.

25. Sed non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.

26. Humiliatusque est postea eò quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechia.

* Ab expeditione Egyptiæ contra Sethonem in Palæstinam reversus. V. Isai. 20.

* Tob. 1. 21. * idque paucis diebus post partam contra Æthiopes victoriam, ut ex Isai. cap. 18. & 20. colligere est.

* 4. Reg. 20. 1. Isai. 38. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

27. Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magni pretij.
 28. Apotheca quoque frumenti, vini, & olei, & praecepta omnium iumentorum, caulasque pecorum,
 29. & urbes aedificavit sibi: habebat quippe greges ovium, & armentorum innumerabiles, eod quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.
 30. Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas subter ad Occidentem Urbis David: in omnibus operibus suis fecit prosperè quae voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quae erant in corde eius.
 32. Reliqua autem sermonum Ezechiae, & misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiae filij Amos prophetae, & in libro regum Iuda & Israel.

33. Dormivitque Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebravit eius exequias universus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: regnavitque Manasses filius eius pro eo.

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem dicitur: in qua afflictione ad Deum conversus, suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum, restaurat, cui impius filius Amon succedit, & hoc a suis interfecit, regnat pius eius filius Iosias.

4. Reg. 21.
 Eodem ann. 3306.

1. **D**Uodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, & quinquagintaquinque annis regnavit in Ierusalem.
 2. Fecit autem malum coram Domino iuxta abominaciones gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel:
 3. & conversus instauravit excelsa, quae demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam caeli, & coluit eam.
 4. Aedificavit quoque altaria in domo

Domini, de qua dixerat Dominus: * In Ierusalem erit nomen meum in aeternum.

5. Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atrijs domus Domini.

6. Transireque fecit filios suos per ignem in Vallebenennom: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino ut irretaret eum.
 7. Sculptile quoque, & conflatile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David, & ad Salomonem filium eius, dicens: In domo haec & in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et moveri non faciam pedem Israel de terra, quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quae precepi eis, cunctamque legem, & ceremonias, atque iudicia per manum Moysi.
 9. Igitur Manasses seduxit Iudam, & habitatores Ierusalem ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.
 11. Ideo superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, & vincitum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem.

12. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: & egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum.
 13. Deprecatusque est eum, & obsecravit intentè: & exaudivit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.

14. Post hac aedificavit murum extra civitatem David ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portae piscium per circuitum usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis:
 15. & abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Domini: aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem, & proiecit omnia extra urbem.
 16. Porrò instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem: praecipitque Iudae ut serviret Domino Deo Israel.

* 2. Reg. 7.
 10.

* 3. Reg. 8.
 17.

* Hebr. addit, in spinis.

† Manassem anno regni 22. adductum esse captivum, & 23. anno ante suum obitum poenitentiam egisse, auctores sunt Hebraei a Kimchi in 4. Ezech. citati. Et certè brevis fuisse eius captivitatem inde colligitur, quod nulla ratione eius habitus, 55. annis regnasse in Ierusalem legitur. *fr. v. 1.*

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18. Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

19. Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam, in quibus aedificavit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequàm ageret poenitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.
 20. Dormivit * ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius eius Amon.

21. Vigintiduum annorum erat Amon cum regnare coepisset, & duobus annis regnavit in Ierusalem.
 22. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.
 23. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater eius: & multò maiora deliquit.
 24. Cumque conirassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.
 25. Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percuesserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAPUT XXXIV.

Iosias, idolorum cultu sublato, templum instaurat: repertioque legis libro, conterritus est, ex illius praescripto omnia constituit, & convocato populo lectoque libro fœdus cum Domino percussit.

4. Reg. 22.
 1.
 * Anno M. 3363.
 Ant. Chr. 641.

* Ergo anno ætatis 16.
 † Et pater tamen: quippe qui hoc anno Eliachim susceperit: is enim ann. 25. rant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: &

super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

5. Ossa præterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Iudam & Ierusalem.

6. Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon, usque Nephthali cuncta subvertit.
 7. Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa Terra Israel, reversus est in Ierusalem.

8. Igitur anno octavodecimo * regni sui, mandatam iam terram, & templo Domini, misit Saphan filium Eselae, & Maasiam principem civitatis, & Ioha filium Ioachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9. Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quae illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitae, & ianitores de Manasse, & Ephraim, & universis reliquis Israel, ab omni quoque Iuda, & Benjamin, & habitatoribus Ierusalem,
 10. tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini ut instaurarent templum, & infirma quaeque sarcirent.

11. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis ut emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commissuras aedificij, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Iuda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Iabath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Mossollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitae scientes organici canere.
 13. Super eos vero, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae, & magistri de Levitis ianitores.

14. Cumque efferrent pecuniam, quae illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos Librum * legis Domini per manum Moysi.
 15. Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: Et tradidit ei.
 16. At ille inutilit volumen ad regem, & nunciavit ei dicens: Omnia, quae dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.
 17. Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflaverunt: datumque est præfectis artificum, & diversa opera fabricantium.

Infr. 26. 5.
 & 4. Reg. 23.
 36.

* Anno M. 3380.
 Ant. Chr. 624.

* Authenticum illud opus & ministerio Mosis traditum, a latere Arcae repositum. (Deut. 31. 26.) qui ab initio regni Manassis amissus fuisse videtur.

18. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege præsentante recitasset,
 19. audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:
 20. & præcepit Helciae, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaæ servo regis, dicens:
 21. Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquis Israël, & Iuda, super universis sermonibus Libri istius, qui reperitus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini ut facerent omnia, quæ scripta sunt in isto volumine.
 22. Abiit ergo Helcias, & hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ supra narravimus.
 23. At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Dicitis viro, qui misit vos ad me?
 24. Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda.
 25. Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur.
 26. Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Quoniam audisti verba voluminis,
 27. atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei super his, quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Ierusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisi coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.
 28. Iam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius.
 29. Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.
 30. At ille convocatis universis maioribus natu Iuda & Ierusalem,
 31. ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Iuda & habitatores Ieru-

4. Reg. 23. 1.

salem, Sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:
 31. & stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.
 32. Adiuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Ierusalem, & Benjamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum.
 33. Abstulit ergo Iosias cunctas abominaciones de universis regionibus filiorum Israël: & fecit omnes, qui residui erant in Israël, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

CAPUT XXXV.

Immolato Phase maximâ cum solemnitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebravit: deinde contra regem Egypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Jeremie propheta.

1. **F**ecit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecimâ die mensis primi:
 2. & constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.
 3. Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israël, nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrare Domino Deo vestro, & populo eius Israël.
 4. Et præparate vos per domos, & cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israël, & descripsit Salomon filius eius.
 5. Et ministrare in sanctuario per familias turmasque Leviticæ,
 6. & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, ut possint iuxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparare.
 7. Dedit præterea Iosias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos & hæodos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum

4. Reg. 23. 21. Eodem ann. 18. regni sui tendente, M. 3381.

quoque tria millia. Hæc de regis universa substantia.
 8. Duces quoque eius, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quam Sacerdotibus & Levitis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixta duo millia sexcenta, & boves trecentos.
 9. Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanaël fratres eius, necnon Hasabias, & Iehiel, & Iozabad principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phase quinquem millia pecorum, & boves quingentos.
 10. Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Levitæ quoque in turmis, iuxta regis imperium.
 11. Et immolatum est Phase: aspereruntque Sacerdotes manu suâ sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum:
 12. & separaverunt ea ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus quoque fecerunt similitur.
 13. Et assaverunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coherunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & festinatò distribuerunt universæ plebi:
 14. sibi autem, & Sacerdotibus postea paraverunt: nam in oblatione holocaustorum & adipum usque ad noctem Sacerdotes fuerunt occupati: unde Levitæ sibi, & Sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.
 15. Porrò cantores filij Asaph stabant in ordine suo, iuxta præceptum David, & Asaph, & Heman, & Idithun prophetarum regis: Ianitores verò per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent a ministerio: quam ob rem & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.
 16. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa ut facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosia.
 17. Feceruntque filij Israël, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, & solemnitate azymorum septem diebus.
 18. Non fuit Phase simile huic in Israël a diebus Samuelis propheta: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias, Sacerdotibus, & Levitis, &

omni Iudæ, & Israël qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem.
 19. Octavodecimo anno regni Iosia hoc Phase celebratum est.
 20. Postquam inchoaverat Iosias templum, ascendit Nechao rex Egypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphratem: & processit in occursum eius Iosias.
 21. At ille, missis ad eum nunciis, ait: Quid mihi & tibi est rex Iuda? non adversum te hodiè venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.
 22. Noluit Iosias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.
 23. Ibiq; vulneratus sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.
 24. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio, & asportaverunt eum in Ierusalem, mortuusque est: & sepultus in mausoleo patrum suorum: & universus Iuda & Ierusalem luxerunt eum.
 25. Jeremias maximè: cuius omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex oblinuit in Israël: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.
 26. Reliqua autem sermonum Iosia: & misericordiarum eius: quæ lege præcepta sunt Domini:
 27. opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in Libro regum Iuda, & Israël.

CAPUT XXXVI.

Iosia succedit eius filius Ioachaz, quem Nechao rex Egypti transfert in Egyptum, fratremque Eliachim, quem Ioachim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto a Nabuchodonotore, regnat filius Ioachin, & hunc rex Assyriorum una cum vasis templi in Babylonem abducit, patrumque illius impium Sedeciam substituit: qui Assyriis rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur una cum populo in Babylonem, propter regem & populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum primo anno regni eius redeundi datur facultas.

1. **T**ulit ergo populus terræ Ioachaz filium Iosia, & constituit regem pro patre suo in Ierusalem.

4. Reg. 23. 29. Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

*Zach. 12. 11.

4. Reg. 23. 30. Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

2. Vingtintium annorum erat Ioachaz, cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Ierusalem.

3. Amovit autem eum rex Ægypti cum venisset in Ierusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4. Constituitque pro eo regem, * Eliakim fratrem eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioakim: ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum.

5. Vigintrique annorum erat Ioakim cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Ierusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

6. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & victum catenis duxit in Babylonem.

7. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8. Reliqua autem verborum Ioakim, & abominationum eius, quas operatus est, & que inventa sunt in eo, continentur in Libro regum Iuda & Israël. Regnavit autem Ioachin * filius eius pro eo.

9. Octo annorum erat Ioachin cum regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Ierusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10. Cùmque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini: * Regem verò constituit Sedeciam patrum

ve Ierusalem.

11. Vingtinti & unius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Ierusalem:

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Ieremiæ prophete, loquentis ad se ex ore Domini.

13. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum * per 1. Anno M. 3405. Ant. Chr. 599. * Idem mutaverat nomen e-

14. Sed & universi principes sacerdotum, & populus, prævaricati sunt inique

iuxta universas abominaciones Gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Ierusalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.

16. At illi subsannabant nuncios Dei, & parvipendebant sermones eius, illudabantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio.

17. Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarij sui, non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus eius.

18. Universaque vasa domus Domini tam maiora, quam minora, & thesauros templi, & regis, & principum transtulit in Babylonem.

19. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, universas turres combusserunt, & quicquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20. Siquis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis eius, donec imperaret rex Persarum,

21. & completeretur sermo Domini ex ore Ieremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum usque dum completeretur septuaginta anni.

22. * Anno autem primo * Cyri regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, qui iussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

23. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut edificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

ius, Matthaniam in Sedeciam, quod iustitiam Domini significat.

V. 4. Reg. 25.

* 1. Esdr. 1. 1. & 6. 3. Jerem. 25. 12. & 29. 10. * Anno M. 3408. Ant. Chr. 536.

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

PARALIPOMENON libros excipit ille qui ab ESDRA scriptore nomen est sortitus. Erat autem Esdras eruditissimus & in lege versatissimus: cui hoc insuper debetur, quòd totam Scripturam sacram, negligentia sacerdotum & iniuria temporum multis locis depravatam, correxerit & restauravit. Samaritanos characteres quibus antea Iudei utebantur, Samaritanis relinquens, Chaldaicos ille tum substituisse dicitur: sive quòd populus his iam assuevisset tempore captivitatis, sive ut animos Iudeorum a Samaritanis longius alienaret.

Est autem series historie hoc libro comprehensa ann. 82. Ab anno scilicet mundi 3468. quo Cyrus, Cambyses pater in Persia, & Cyaxares socero in Media, vitâ functis, Orientis monarchia potitus est; ad ann. 3550. Artaxerxis illius qui Longimanus dictus est, 20. Quis annorum numerus, hac relax in Chronologia nostra ratione probamus, ita colligitur.

Cyrus,
Cambyses,
Magus,
Darius Hystaspis filius,
Xerxes,
Artaxerxes,

ann. 7.

7. & mens. 5.

0. mens. 7.

36.

12.

19.

Summa 82.

offerunt templo Dei, quod est in Ierusalem.

5. Et surrexerunt principes patrum de Iuda, & Beniamin, & Sacerdotes, & Levite, & omnis, cuius Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum Domini, quod erat in Ierusalem.

6. Universique qui erant in circuitu, adiuverunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumentis, in supellectili, exceptis his, quæ sponte obtulerant.

7. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ierusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filij Gazarbar, & annumeravit ea Sassabasar * principi Iuda.

9. Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginovem, scyphi aurei triginta,

10. scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille.

11. Omnia vasa aurea & argentea quinque millia quadringenta: universa tulit Sassabasar cum his, qui ascendeabant de transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CA.

CAPUT PRIMUM.

Cyrus, completis 70. captivitatis Babylonice annis, divinitus inspiratus, redditus vasis templi Salomonis 5400. captivitatem Israëlitis relaxat, concedens templi reedificationem.

* Anno M. 3468. Ant. Chr. 536. 2. Paral. 36. 22. Jerem. 25. 12. & 29. 10. 1. Isai. 46. 28 & 45. 13.

In anno primo * Cyri regis Persarum ut completeretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens:

2. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut edificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudæa.

3. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israël, ipse est Deus qui est in Ierusalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adiuvent eum viri de loco suo argento & auro, & substantiâ, & pecoribus, excepto quod voluntariè